

ความหลากหลายของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลานในสังคมป่าภูเขาหินปูนของพื้นที่อุทยานธรณีสตูล[†]

Diversity of Amphibians and Reptiles in limestone community of Satul Geopark

สัญญาชัย เมฆฉาย^{1,*} และ บำรุงรัตน์ พลอยคำ²

¹องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120

²สถานีควบคุมไฟฟ้าสตูล อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล 91130

*อีเมล: sunchai@nsm.or.th

บทคัดย่อ

ผลการสำรวจและเก็บตัวอย่างสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลาน ในสังคมป่าภูเขาหินปูนของพื้นที่อุทยานธรณีสตูล 2563 - 2565 พื้นที่ทำการสำรวจ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบันทึด ทำการสำรวจ 4 พื้นที่ ได้แก่ น้ำตกโตนเต๊ะ น้ำตกโตนตง น้ำตกวังสายทอง และหน่วยพิทักษ์ป่าถ้ำภูผาเพชร พื้นที่เกาะสำรวจ 4 เกาะ ได้แก่ เกาะฤดี เกาะตะรุเตา เกาะอาดัง และเกาะราวี ผลการสำรวจเบื้องต้น เก็บตัวอย่าง สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก จำนวน 192 ตัวอย่าง จำแนกได้ 2 อันดับ 7 วงศ์ 19 สกุล 28 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 97 ตัวอย่าง จำแนกได้ 1 อันดับ 11 วงศ์ 26 สกุล 41 ชนิด

คำสำคัญ: สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก, สัตว์เลื้อยคลาน, ธรณีวิทยาสตูล

Abstract

We conducted a survey of herpetofaunal diversity at 4 sites in limestone community of Khao Banthad Wildlife Sanctuary (Ton Tae Waterfall, Ton Tok Waterfall, Wang Sai Thong Waterfall, and Tham Phu Pha Petch Forest Ranger Station) and four sites in Tarutao - Pethra Islands Zone (Ko Rudee, Ko Tarutao, Ko Adang, and Ko Ra Wi), during 2020 - 2022. A total number of 192 specimens of amphibians, of these comprises 28 species belonging to 19 genera, 7 Families, and 2 Orders) and 97 specimens of reptiles, of these comprises 41 species belonging to 26 Genera, 11 Families, and 1 Order were recorded.

Keywords: Amphibians, Reptiles, Satul Geopark

บทนำ

ประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชนิดของสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกมากที่สุดแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากมีระบบนิเวศที่หลากหลาย โดยปัจจุบันมีรายงานการพบสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกแล้วในประเทศไทย 325 และ 170 ชนิด ตามลำดับแม้จะมีการสำรวจและศึกษาสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกมานานแล้ว แต่ส่วนใหญ่เป็นการสำรวจสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่อาศัยและใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าอนุรักษ์เป็นหลัก ในขณะที่พื้นที่อุทยานธรณีสตูลมีแนวป่าเชื่อมป่าธรรมชาติ การศึกษาข้อมูลสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกยังมีน้อยมาก ส่วนการศึกษาความหลากหลายชนิดของสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกในพื้นที่อุทยานธรณีสตูลยังไม่มีผลการสำรวจอย่างเป็นทางการ มีข้อมูลจากเกาะตะรุเตา พบสัตว์เลื้อยคลาน 30 ชนิด และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกประมาณ 10 ชนิด ส่วนในพื้นที่อื่นๆ ไม่มีข้อมูลของสัตว์ทั้งสองกลุ่มนี้ การสำรวจข้อมูลพื้นฐานสัตว์ทั้งสองกลุ่มจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อใช้เป็นข้อมูลการจัดการพื้นที่ การใช้ประโยชน์ ติดตามผลกระทบก่อนพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการอนุรักษ์ และสงวนชนิดพันธุ์ที่หายากและใกล้สูญพันธุ์พื้นที่ทำการสำรวจ ศึกษาและเก็บรวบรวมตัวอย่าง สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ได้แก่พื้นที่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบันทึด อุทยานแห่งชาติตะรุเตา และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา จังหวัดสตูล

[†]การประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงาน ชมรมคณะปฏิบัติงานวิทยาการ อพ.สธ. ครั้งที่ 10 (ระหว่างวันที่ 20 - 22 กันยายน 2565 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์)

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาความหลากหลายชนิด (Species diversity) และการแพร่กระจาย (Distribution) ของสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล
- 2) เพื่อจัดทำฐานข้อมูล สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก เพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 3) เพื่อรวบรวมตัวอย่างอ้างอิงไว้ใช้ในการศึกษาด้านอนุกรมวิธาน และ สัตววิทยา

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาและเก็บตัวอย่างสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลาน ในสังคมป่าภูเขาหินปูนของพื้นที่อุทยานธรณีสตูล 2563 - 2565 พื้นที่ทำการสำรวจ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาน้ำตาด ทำการสำรวจ 4 พื้นที่ ได้แก่ น้ำตกโตนตะ น้ำตกโตนตง น้ำตกวังสายทอง และหน่วยพิทักษ์ป่าถ้ำผาเพชร พื้นที่เกาะสำรวจ 4 เกาะ ได้แก่ เกาะกูด เกาะตะรุเตา เกาะอาดัง และเกาะราวี ผลการศึกษาเบื้องต้น เก็บตัวอย่างสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก จำนวน 192 ตัวอย่าง จำแนกได้ 2 อันดับ 7 วงศ์ 19 สกุล 28 ชนิด (รายละเอียด ตารางที่ 1) สัตว์เลื้อยคลาน 97 ตัวอย่าง จำแนกได้ 1 อันดับ 11 วงศ์ 26 สกุล 41 ชนิด (รายละเอียด ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ชนิด สกุล วงศ์ และอันดับของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลานในสังคมป่าภูเขาหินปูนของพื้นที่อุทยานธรณีสตูล 2563 - 2565

	ชนิด	สกุล	วงศ์	อันดับ
สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก	28	19	7	2
สัตว์เลื้อยคลาน	41	26	11	1

รายชื่อสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่พบในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล

Family Bufonidae วงศ์คางคก

- 1) คางคกบ้าน *Duttaphrynus melanostictus*
- 2) คางคกแควมะลายู *Ingerophrynus divergens*
- 3) คางคกแคว *Ingerophrynus parvus*
- 4) จิ้งโคร่ง *Phrynomantis asper*

Family Dicroglossidae วงศ์กบทูต

- 5) กบหนอง *Fejervarya limnocharis*
- 6) กบน้ำกร่อย *Fejervarya moodiei*
- 7) กบนา *Hoplobatrachus rugulosus*
- 8) เขียดหลังป้อม *Occidozyga martensii*
- 9) กบทูด *Limnonectes blythii*
- 10) กบทูตมลายู *Limnonectes malesianus*
- 11) กบกา *Limnonectes limborgi*
- 12) กบหัวโต *Limnonectes cf. macrognathus*

Family Ranidae วงศ์กบแท้

- 13) กบเขาหลังตอง *Chaclorana eschata*
- 14) กบบัว *Hylarana erythraea*
- 15) กบว้ากใหญ่ *Pulcharana grandulosa*
- 16) กบหลังลายเฉียง *Humerana miopus*
- 17) กบอ่องมลายู *Sylvirana malayana*
- 18) กบชะง่อนผาใต้ *Odorrana hosii*

Family Megophridae วงศ์อีกราย

- 19) อีกรายลายจุด *Leptobranchium hendrisoni*
- 20) อีกรายหัวมน *Megophrys aceras*

Family Microhylidae วงศ์อี้อ่าง

- 21) อี้อ่างมลายู *Kaloula latidisca*
- 22) อี้อ่างบ้าน *Kaloula pulchra*
- 23) อี้น้ำเต้า *Microhyla mukhlesur*
- 24) อี้น้ำดำ *Microhyla heymonsi*
- 25) อี้น้ำหนาว *Microhyla berdmorei*
- 26) อี้น้ำขี้ตด *Micryletta inornata*

Family Rhacophoridae วงศ์ปาด

- 27) ปาดบ้าน *Polypedates leucomystax*

Family Ichthyophiidae วงศ์เขียดงู

- 28) เขียดงูสุกชัย *Ichthyophis supachai*

รายชื่อสัตว์เลื้อยคลานที่พบในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล**Family Agamidae วงศ์กิ้งก่า**

- 1) กิ้งก่าเขา *Acanthosaura* sp
- 2) กิ้งก่าแก้ว *Calotes emma*
- 3) กิ้งก่าหัวแดง *Calotes versicolor*
- 4) กิ้งก่าบินคอแดง *Draco blanford*
- 5) กิ้งก่าบินคอดำ *Draco melanopogon*
- 6) กิ้งก่าบินปีกลาย *Draco taeniopterus*
- 7) กิ้งก่าบินหัวสีฟ้า *Draco volans*
- 8) แย้ใต้ *Leiolepis belliana*

Family Gekkonidae วงศ์ตุ๊กแก

- 9) จิ้งจกนิ้วยาวกัมพล *Cnemaspis kumpoli*
- 10) จิ้งจกนิ้วยาวเกาะอาดังราวี *Cnemaspis adangrawi*
- 11) ตุ๊กแกป่าตุ่มใหญ่ *Cyrtodactylus macrotuberculatus*
- 12) ตุ๊กแกป่าบุญส่ง *Cyrtodactylus legakuli*
- 13) ตุ๊กแกปาลายจุด *Cyrtodactylus peguensi*
- 14) ตุ๊กแกป่าสตูล *Cyrtodactylus* sp.
- 15) จิ้งจกบ้านทางหนาม *Hemidaetilus frenatus*
- 16) จิ้งจกบ้านทางแบน *Hemidaetilus platyurus*
- 17) จิ้งจกหินสีจาง *Gehyra mutilata*
- 18) ตุ๊กแกบ้าน *Gekko gekko*
- 19) ตุ๊กแกสีเทา *Gekko smithii*
- 20) ตุ๊กแกบินทางเฟิร์น *Ptychozoon linotum*

Family Scincidae วงศ์จิ้งเหลน

- 21) จิ้งเหลนบ้าน *Eutropis multifasciata*
- 22) จิ้งเหลนหลากหลาย *Eutropis macularia*
- 23) จิ้งเหลนหางยาว *Eutropis longicaudata*

Family Varanidae วงศ์ตะกวด

- 24) ตะกวด *Varanus nebulosus*
- 25) เหี้ย *Varanus salvator*

Family Typhlopidae วงศ์งูดิน

- 26) งูดินบ้าน *Indotyphlops braminus*

Family Cyndrophidae วงศ์งูกันขบ

- 27) งูกันขบ *Cylindrophis ruffus*

Family Pythonidae วงศ์งูเหลือม งูหลาม

- 28) งูเหลือม *Python reticulatus*

Family Homalopsidae วงศ์งูน้ำ

- 29) งูปากกว้างน้ำเค็ม *Cerberus rynchops*
- 30) งูหัวกระโหลก *Homalopsis buccata*

Family Colubridae วงศ์งูพิษเขี้ยวหลัง

- 31) งูเขี้ยวปากจิ้งจก *Ahaetulla mycterizans*
- 32) งูเขี้ยวพระอินทร์ *Chrysopelea ornata*
- 33) งูเขี้ยวร้อน *Chrysopelea paradisi*
- 34) งูทางมะพร้าวลายขีด *Coelognathus radiatus*
- 35) งูปล้องฉนวนลบ้าน *Lycodon subsinatus*
- 36) งูปล้องฉนวนภาคใต้ *Lycodon buteri*
- 37) งูสร้อยเหลือม *Lycodon capucinus*
- 38) งูสิง *Ptyas korros*
- 39) งูลายสอลายสามเหลี่ยม *Xenochrophis trianguligerus*

Family Elapidae วงศ์งูพิษเขี้ยวหน้า

- 40) งูเห่าพ่นพิษสีทอง งูเห่าพ่นพิษสุมาตรา *Naja sumatrana*

Family Viperridae วงศ์งูพิษเขี้ยวพับได้

- 41) งูกะปะ *Calloselasma rhodostoma*

ภาพที่ 1 สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกบางส่วนที่พบในพื้นที่ธรณีวิทยาสตูล 1) กบเขาสองสี 2) กบชะง่อนผาใต้ 3) กบวัวกใหญ่ 4) กบหลังลาย
เขียว 5) จิ้งโคร่ง 6) กบทูต

ภาพที่ 2 ภาพสัตว์เลื้อยคลานบางส่วนที่พบในพื้นที่ธรณีวิทยาสดุล 1) กิ้งก่าเขาเขาน้ำตด 2) ตุ๊กแกบ้าน 3) งูกันขบ 4) งูเขียวว่อน 5) งูสร้อยเหลือง 6) ตุ๊กแกสีเทา

บรรณานุกรม

- จารุจินต์ นฤตะภัก. (2532). ความหลากหลายของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลานในประเทศไทย (น. 169-240). การสัมมนาชีววิทยาครั้งที่ 7 เรื่อง “ความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย”. กรุงเทพฯ: บริษัท ประชาชน จำกัด.
- จารุจินต์ นฤตะภัก. (2539). การวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลานของประเทศไทยในปัจจุบัน (น. 218-238). ความหลากหลายแห่งชีวิต: เอกสารสืบเนื่องจากการสัมมนา เรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ-การใช้ประโยชน์-การอนุรักษ์-การวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดวงใจ สุขเฉลิม, สันติ สุขสะอาด, และ ยงยุทธ ไตรสุรัตน์. (2558). คู่มือการศึกษาป่าไม้เมืองไทย. กรุงเทพฯ: กองทุนจัดพิมพ์ตำราป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธัญญา จันอาจ, ไมเคิล โคตา, และ สัณชัย เมฆฉาย. (2554). สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกในภาคตะวันออก และทะเบียนรายชื่อของประเทศไทย. ปทุมธานี: องค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- ธัญญา จันอาจ. (2546). คู่มือสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธา.
- ยอดชาย ช่วยเงิน และ จันทร์ทิพย์ ช่วยเงิน. (2555). บัญชีรายชื่อสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกในประเทศไทย. วารสารสัตว์ป่าเมืองไทย, 19(1), 163-211.
- วิเชฐ คนชื้อ, ประวีร์ พรหมโชติ และ กันย์ นิตโรจน์. (2549). สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่ทองผาภูมิตะวันตก. กรุงเทพฯ: จีรวัฒน์เอ็กเพรส.
- วีรยุทธ เล้าหะจินดา. (2552). วิทยาสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อลัน ราบินวิทซ์. (2542). คู่มืออบรมการทำวิจัยและการอนุรักษ์สัตว์ป่า. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสืบนาเคเสถียร.